

omakohtaisuuden rajamailla pohtiessaan, missä kapinaa ”todella” on ja milloin se taas on tutkijoiden puolipakolla konstruoimaa. Sen sijaan Kari Paakkunaisen artikkeli ”anarkoitsehallinnollisista liikkeistä” on jo aidosti ulkopuolinen analyysi Kuokkavieraista ja muista vastaavista vuosituhaten vaihteesta esiin pompanneista ryhmittymistä. Myös Pia Lundbomin artikkeli yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoista, Helena Helven artikkeli nuorten arvojen muutoksesta ja Juha Suorannan artikkeli hip hopin poliittisuudesta ovat kirjoituksia, joiden kohdalla tutkijoiden jäävyttä ei tarvitse pohtia.

Matti Virtasella on aloitusartikkelin lisäksi kokoelmassa myös toinen artikkeli, tai pikemmin viisisivuinen esse otosikolla *Miten SDP:n käy?* Esse on paitsi kiinnostava pohdinta SDP:n vetovoimasta 70-luvulla

syntyneen lamasukupolven keskuudessa myös intertekstuaalinen poliittisen historian knoppi: mitä aihepiiriä mahtoikaan käsitellä vuonna 1902 julkaistu Leninin pamfletti *Mitä on tehtävä?*

Arto Lindholm kuvaa artikkelissaan vuosituhaten vaihteen globalisaatiokriittistä protestiaaltoa ja päätyy väittämään, että se, kuten niin moni muukin protestiaalto, tuli ja meni, kuihtui jo pois. Varmasti näinkin, mutta toisaalta liikkeiden elinkaarimalleissa onnistunutta protestia (jollainen em. protesti mielestäni oli) seuraa liikkeen ja sen tematiikan byrokratisoituminen, mitä Lindholm ei kommentoi. Syytä olisi, sillä globalisaatiokriittinen keskustelu tuskin on sammunut, se on pikemmin kabinettikelpoistunut. Presidentin tai työmarkkinahenkilön suulla lausuttu kritiikki ei vain näyttäydy protestiaalttona.

Kirjan päättää Hanna Salomäen artikkeli Tosi rakkaus odottaa -liikkeestä, jonka ideana siis on pidättäytyä nk. vaakamambosta ennen papin aamenta. Salomäen paljon julkisuutta saaneeseen väitöstutkimukseen pohjaava artikkeli todistaa osaltaan, ettei moraalisten ryhtiliikkeiden aika ole ohi: erilaiset vaihtoehtoihin elämäntapoihin kytkeytyvät ”ei-liikkeet” leviävät nuorten keskuudessa.

Mitä on tehtävä? -kokoelma on sekä metodisesti että aihepiireiltään kuin turhan paksuksi paisunut taikina, josta on kuitenkin paistunut ihan makoisia limppu. Kapinan ja aktivismin valinta käsitteelliseksi hiivaksi on ollut leipureilta ammattitaitoinen ratkaisu: niissä on arkisina mutta silti dynaamisina käsitteinä sopivasti sitkoa sitomaan hyvinkin erilaiset ainekset samaan taikinaan.

Monipuolisesti monikulttuurisuudesta

SEPPO PAANANEN

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan yksinkertaistetusti sitä, että yhteiskunnassa elää rinnakkain monia kulttuuriltaan erilaisia ryhmiä. Siihen yksinkertaisuus loppuukin, koska nykymaailmassa monikulttuurisuus on hyvin kiistanalainen ja ristiriitainen ilmiö. Suomessa käsite tuo useimpien mieleen lähinnä maailmanmusiikin ja etnisen ruoan kaltaisia myönteisiä mielikuvia, mutta jo esimerkiksi Hollannissa monikulttuu-

riisuus herättää ristiriitaisempia tuntemuksia. Hollannissa, kuten monissa muissakin maallis-tuneissa länsimaissa, uskonnosta on jälleen tullut kulttuuristen ristiriitojen vakioselitys, jos jossakin konfliktissa on mukana muslimeja. Nykyisissä EU-maissa on 15 miljoonaa muslimia, ja 80 miljoonaa muslimia on odotamassa unioniin pääsyä Bulgariassa ja Turkissa.

Suomalaiset kulttuurintutkijat ovat noin kymmenen vuo-

Suomalainen vieraskirja
Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta
Toim. Anna Rastas & Laura Huttunen & Olli Löytty
Tampere: Vastapaino, 2005

den aikana julkaisseet lukuisia monikulttuurista käännettä pohtivia artikkeleita ja kirjoja. Viime vuonna kirjavirtaan liittyi *Suomalainen vieraskirja*, johon Anna Rastas, Lau-

ra Huttunen ja Olli Löytty ovat koonneet suomalaisten tutkijoiden monikulttuurisuusartikkeleita. Tämän teoksen keskeiseksi tavoitteeksi ilmoitetaan suomalaisen yhteiskunnan monikulttuurisuuden pohtiminen. Teoksen kaikki kirjoittajat kuuluvat siihen tutkijapolveen, joka pitää sekä menneen että nykyisen Suomen monikulttuurisuutta itsestään selvänä. *Suomalainen vieraskirja* tekee monikulttuurisuudesta eräänlainen sateenvarjokäsitteen, jota valaistaan suvaitsevaisuuden, rasismien, etnisyyden, toiseuden ja nationalismien käsitteiden avulla. Nämä monikulttuurisuutta luonnehtivat ”apukäsitteet” kuuluvat monikulttuurisuuden tavoin kulttuurintutkimuksen vakiokalustoon.

Leena Suurpää korostaa suvaitsevaisuus-artikkelissaan sitä, että modernin ihmisen kuuluu olla suvaitsevainen. Suvaitsevaisuuden käsite on tullut meille suomalaisille tutuksi, koska maahanmuuton johdosta Suomessa on käynnistetty lukuisia suvaitsevaisuuskampanjoita. Niiden avulla yritetään parantaa maahanmuuttajien asemaa, kun taas monissa muissa etualalla on rasismien vastustaminen. Suvaitsevaisuusvalistus ei Leena Suurpään tutkimusten mukaan innosta ainakaan opiskelijoita, vaikka nuorten asenteet on usein todettu myönteisemmiksi kuin monien muiden ryhmien.

Suomalaisten suvaitsevaisuudesta maahanmuuttajia kohtaan on olemassa ristiriitaisia tietoja. Toisaalta Magdalena Jaakkolan asennemittausten mukaan suomalaisten suvaitsevaisuus on lisääntynyt noin viidentoista vuoden aikana. Toisaalta vuoden 2005 lopulla tehty galluputkimus kertoo, että vain joka viides vastaaja haluaisi Suomeen

lisää maahanmuuttajia (Helsingin Sanomat 6.12.2005). Saman gallupin mukaan selkeä enemmistö, 60 prosenttia vastanneista, ei halua Suomeen nykyistä enempää maahanmuuttajia.

Anna Rastas kirjoittaa rasismista, joka oli Suomessa pitkään lähinnä tutkijakäsite, mutta levisi asiantuntijapiirien ulkopuolelle 1990-luvulla maahanmuuton lisääntyessä. 1990-luvun lopulla myös Suomen vanhojen vähemmistöjen (esim. saamelaisien ja romanien) asemaa alettiin tarkastella rasismien käsitteen avulla. Yleensä rasismi määritellään pyrkimykseksi pitää eräitä ihmisryhmiä (”rotuja”) muita alempiarvoisina, mutta ennen kaikkea rasistisen kohtelun avulla tavoitellaan taloudellista hyötyä. Talousrasismia esiintyi läntisessä Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen erityisesti ulkomaisen työvoiman käytössä.

Julkinen rasistinen puhe on valistustyön ansiosta lähes täysin loppunut, ja nykyisin erilaisuutta käsitellään enimmäkseen etnisten ryhmien välisinä kulttuurieroina. Erik Allardt ja Christian Starck lanseerasivat etnisyyden käsitettä Suomeen jo 1980-luvun alussa teoksessaan *Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta*, mutta he olivat aikaansa edellä. Vasta 2000-luvulla Suomessa alkaa olla pysyviä maahanmuuttajia niin paljon, että etnisistä vähemmistöistä voidaan ylipäättään puhua.

Laura Huttusen mukaan etnisyyden käsite on otettu innokkaasti käyttöön, koska ihmiset tarvitsevat keinoja uudenlaisen ja kaoottiselta tuntuvan todellisuuden jäsentämiseen. Viime vuosina etnisistä ryhmistä ovat tutkijoiden lisäksi puhuneet niin virkamiehet, poliitikot kuin journalistitkin. Etnisistä ryhmis-

tä puhutaan uutisissa erityisesti sisällissotien yhteydessä, mutta yhä hyvin valtayhteiskunnan ja maahanmuuttajien välisiä ristiriitoja setvitään etnisyyden käsitteen avulla.

Huttunen tarkastelee etnisyyttä artikkelissaan kiinnostavasti myös Suomeen pakolaisina tulneiden Bosnian muslimien tilannetta Bosniassa ja Suomessa. Bosniassa bosniakkien alun pitäen kulttuurisina pidetyt ominaisuudet muuttuivat sodan kuluessa rotusävytteiksi ja muslimeja alettiin kutsua ”turkkilaisiksi”.

Etnisyys-lukua täydentää Olli Löytyn artikkeli toiseudesta. Toiseus-tutkimus on eräänlaista arkipolitiikkaa, joka pyrkii tekemään ihmiset tietoisiksi toimintansa seurauksista. Tutkijan mukaan toiseus on pikemminkin katsojan silmässä kuin toiseksi nähdystä tai ”toiseutetusta” kohteesta. Kirjan päättää Petri Ruuskan artikkeli nationalismista. Kirjoitus sisältää suuren määrän kaiken maailman tutkijoiden esittämiä luokitteluja ja jäsennyksiä, mutta kirjan pääteemaa kosketellaan vain ohimennen. Artikkelista selviää kuitenkin se, että nationalistinen ideologia ei ainakaan estä kulttuurista monimuotoisuutta.

Anna Rastaa, Laura Huttusen ja Olli Löytyn kokoaman *Suomalaisen vieraskirjan* tiukkaan pakattuihin artikkeleihin on sisällytetty keskeiset tulokset suomalaisesta ja kansainvälisestä monikulttuurisuustutkimuksesta. Teos antaa Suomen monikulttuurisuustilanteesta monipuolisen kuvan. Kirjan puutteena pidän sitä, että esipuheen antaman lupauksen vastaisesti siinä on melko niukasti kuvauksia monikulttuurisuuden vaikutuksista suomalaisten arkielämään. Se taas saattaa johtua yk-

sinkertaisesti siitä, että Suomi ei käytännössä ole niin monikulttuurinen kuin teoriassa. Nyky-

sin melko vähäinen uuden maahanmuuton synnyttämä kulttuurinen moninaisuus on pak-

kautunut pääkaupunkiseudulle ja muihin etelän suuriin kaupunkeihin.

Pitkäveteisyys astuu peremmälle tieteeseen

PERTTI HEMÁNUS

On vaikea kirjoittaa teoksesta, jota jo on useassa lehdessä arvioitu ja havaintojeni mukaan aina kiittävästi tai ainakin sinne päin. Olen siksi joutunut lukemaan sen kahteen kertaan ja yhä mietin sen sisältöä samalla, kun kirjoitan siitä. Miksi näin? Siksi että ensi vuonna ovat taas edessä uudet opukset.

Kuvittelin, että Kalle Haatanen olisi tuonut tieteeseen käsitteen pitkäveteisyys. Olin kai väärässä, koska Haatanen viittaa Lars Svendseniin ikävystyneisyysfilosofina. Noiden kahden suomalaisen sanan välillä tuskin on olennaista eroa.

Pitkäveteisyys on arkinen sana, jonka kai jokainen suomen kieltä osaava uskoo ymmärtävänsä. Sanat ovat kuitenkin peitollisia, ja Haatanen suuri saavutus on yrittää hankkia kunnon ote kirjansa nimen ensimmäiseenunaan.

Mitä pitkäveteisyys olisikaan? Haatasella on herkullinen kuvaus itsestään ja sittemmin kuolleesta ystävästään; he viettivät loppoaikaa erilaisin mitä triviaaleimmin keinoin. Mutta miksi? Siksi varmaan, että heitä ei

huvittanut tehdä mitään muutakaan. Haatanen on akateeminen pätkätyöläinen, enkä tulkinne häntä aivan väärin, jos väitän, että hän saattaisi pitää yliopiston hänelle tarjoamista pitemmistä määrääajoista; miksi ei?

Nyt Haatanen on kuitenkin aidolla ja, vielä enemmän, kiehtovalla tavalla kuvannut arkista arkea. Ehkä se ilmenee vakuuttavasti esimerkiksi kuolleelle henkilölle omistetussa lauseessa: ”Hän oli työyhteisönsä lämmöllä muistama rakastava perheenisä ja innokas urheilukalastaja”. Siinä siis ihmisen elämä.

Kirjan maailmankuvassa eläminen on jopa totaalisesti trivialisoitunut. Arki on pitkä, ikävä, tylsä. Haatanen kuvausta en osaa epäillä. Tylyys ulottuu esimerkiksi USA:ssa jo hautasmaihin, joita pidetään myös picnic-paikkoina. Katastrofitkin arkipäiväistyvät. Ehkä mikään ei ole mitään?

Itse en ole Kalle Haatanen, en sinnepäinkään. Olen kohta 71-vuotias ja mielestäni vielä virkeä. Kirjoitan julkisuuteen lähes joka päivä.

Mutta jospa tämä kirjoittami-

Kalle Haatanen
Pitkäveteisyyden filosofiaa
Jyväskylä: Atena, 2005
207 s.

nen onkin arkisen trivialisoinnin torjuntayritys? Ehkä vain tyhmyyteni on estänyt minua havaitsemasta asiaa?

Haatanen kiistää ehdottomasti olevansa marxilainen, mutta ottaa esimerkiksi Tšekkoslovakian sosialismin vuosina. Maa ei ollut kovin köyhä, mutta elintarvikkeiden ja muun tarpeellisen hankkiminen vaati sen verran toimintaa ja varmaan etsiskeilyä, että ihmiset pysyivät virkeinä. Kirjoittaja ei sano, että nyt ehkä tuossakin maassa pitkäveteisyys on saanut voiton. USA:n työttömät taas tuntuvat vähemmän apaattisilta siksi, että monet heistä vielä uskovat saavansa työtä.

Haatanen on verrattoman hyvä kirjoittaja, ettei vain liian hyvä? Hän viettelee lukijansa pitkäveteisyyteen ja sen filosofiaan tavalla, josta pitää ... no kuinkasen sanoisin ... josta ehkä pitäisi varoittaa.